

Abstrakt disertační práce

Název práce: Perspektivy specializace pracovníků Probační a mediační služby ČR na práci s uživateli drog

Autor: Mgr. Pavlína Gabrhelíková

Školitel: PhDr. Jiřina Šiklová, CSc.

Počty případů drogové kriminality Probační a mediační služby ČR (dále jen PMS) se od vzniku PMS pohybují na trvale nízké úrovni (2,1 – 3,5 % z celkového počtu nově evidovaných případů PMS). Dlouhodobě a opakovaně se však objevují názory, podpořené expertními odhady mj. některých probačních úředníků a asistentů, že počty uživatelů drog v péči PMS mohou být vyšší, než ukazují oficiálně vykazovaná data, a tyto odhady se více přibližují zahraničním, standardně vykazovaným datům. Možná i z těchto důvodů zatím nebylo téma práce s uživateli drog v PMS vnímáno jako příliš významné.

Hlavním cílem práce je zviditelnění tématu uživatelů drog páchajících trestnou činností mezi klienty PMS a otevření diskuse na téma možné specializace, respektive cílené metodické podpory a vzdělávání zaměřené pro rozvoj dovedností a znalostí pracovníků PMS na práci s tímto typem klientely.

Za účelem co nejvíce komplexního představení problematiky uživatelů drog páchajících trestnou činností mezi klienty PMS jsme zvolili více různorodých nástrojů a postupů, které jsme aplikovali v teoretické a výzkumné části práce. V teoretické části práce se nejdříve zaměříme na přehled teoretických modelů a přístupů relevantních k tématu uživatelů drog páchajících trestnou činností. Po té se věnujeme vymezení tématu z perspektivy legislativy a přístupů k jejímu řešení. Dalším nezbytným krokem byla analýza dostupných statistických dat PMS a jejich porovnání s dostupnými daty z České republiky i ze zahraničí. Poslední dvě kapitoly jsme věnovali problematice uživatelů drog páchajících trestnou činností více z praktické perspektivy a z hlediska popisu aktuálního stavu.

Výzkumná část je složena ze dvou základních prvků. Prvním prvkem je pilotní studie, jejíž design je postaven na kombinaci kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod, které se vzájemně doplňují. Konkrétně se jedná o pilotní dotazníkové šetření mezi pracovníky PMS, který je doplněn kvalitativní substudií – rozhovory s pracovníky PMS. Druhým prvkem, který pilotní studii doplňuje, je kvalitativní substudie – rozhovory s uživateli drog nad jejich zkušenostmi ze spolupráce s PMS. Výzkumná část se dále opírá o další prvky, například je zde prezentována prevalence případů drogové kriminality PMS dle krajů, která je porovnána s prevalencí problémového užívání drog v ČR za stejné období.

Na základě výstupů z pilotního průzkumu byl proveden odhad počtu případů drogové kriminality za rok 2009 a to na základě výpočtu váženého průměru případů drogové kriminality na jednoho pracovníka a extrapolace odhadu na počet všech nových případů PMS v roce 2009. Počty případů drogové kriminality PMS jsou dále podrobeny srovnání se zahraničními daty z oblasti výzkumu problematiky užívání drog pachateli trestné činnosti. Na základě policejních odhadů sekundární drogové kriminality je proveden odhad sekundární drogové kriminality v PMS.

Výsledky všech provedených odhadů a srovnání ukazují, že data PMS mohou být podhodnocena až o jeden řád. Tyto výsledky jsou podpořeny také výstupy z kvalitativní substudie – rozhovory s pracovníky PMS, které zároveň identifikují možné faktory, které mají na podhodnocení oficiálních dat vliv. Výše uvedené závěry jsou dokresleny také srovnáním prevalence výskytů případů drogové kriminality v PMS a problémového užívání v ČR za rok 2008. Srovnání map výskytu ukazuje na minimální shody mezi výskytem těchto dvou fenoménů, které mají řadu společných rysů. Naopak zjištění z pilotní studie v oblasti preferovaných drog klienty PMS jsou v naprostém souladu se zjištěnými údaji v České republice a zahraničí. Výsledky kvalitativní substudie dále naznačují, že z dosavadních zkušeností alespoň části probačních pracovníků se dá čerpat a konstruovat řada zásad dobré praxe pro práci s tímto typem klientely. Rozhovory s klienty PMS – uživateli drog poukazují na to, že i přes jisté limity v oblasti adiktologické problematiky jak na úrovni jednotlivých probačních úředníků, tak na úrovni systémové, spolupráce PMS s částí klientů přinesly uspokojivé výsledky.

V závěru navrhuje postupy, které by měly vést k následnému výzkumnému ověření provedených odhadů prostřednictvím cíleného sběru dat v PMS, k revizi evidence dat, k přípravě specifických metodických postupů pro práci s uživateli drog, k přípravě vzdělávání v této oblasti a tím také k dílčí specializaci probačních pracovníků na práci s uživateli drog.

Doctoral Thesis Summary

Title: Prospects of Czech Probation Officers' Specialisation in Working with Drug Users

Author: Mgr. Pavlína Gabrhelíková

Tutor: PhDr. Jiřina Šíková, CSc.

The rate of drug offenders dealt with by the Probation and Mediation Service (PMS) has maintained a low level (2.1-3.5% of the total number of new referrals) since the organisation was established. It has long and repeatedly been suggested, and such opinions are supported by the estimates of experts, including probation officers and assistants, that the numbers of drug users in the care of the PMS may be higher than what the official data report, and these estimates draw near to standard foreign data as reported. This may be one of the reasons why work with drug users has not been viewed in the PMS as an issue of specific significance.

The main objective of the thesis is to highlight the topic of drug-using offenders among the clients of the Probation and Mediation Service and the opening of a discussion on possible specialisation of the PMS staff in working with clients of this type, which would involve targeted methodological support and training aimed at the development of skills and the possession of relevant knowledge.

In order to provide a comprehensive outline of the issue of drug-using offenders among the clients of the PMS, we have chosen multiple tools and procedures which we used in the theoretical and research part of the thesis. The theoretical section begins by providing an overview of theoretical models and approaches relevant to the topic of offending drug users. The subject matter is then defined from the perspective of the legislation and different approaches to legal aspects of the issue. Another crucial step was to analyse the available PMS statistical data and compare them to the data available in the Czech Republic and abroad. The last two chapters deal with the issue of offending drug users in more practical terms, as well as providing a description of the current situation.

The research part consists of two key elements. The first is a pilot study whose design is conceived as a combination of quantitative and qualitative research methods, which complement each other. Specifically, this involves a pilot questionnaire survey among the PMS staff, which is supported by a qualitative substudy: interviews with the PMS staff. The second element, which complements the pilot study, is a qualitative substudy: interviews with drug users addressing their experience of engagement with the PMS. In addition, the research component employs other resources, such as the presentation of the regional prevalence of drug-related offences dealt with by the PMS compared to the prevalence of problem drug use in the Czech Republic for the same period.

The findings produced by the pilot research were used to estimate the number of drug-related offences for the year 2009 on the basis of the calculation of a weighted average of drug-related cases per staff member and the extrapolation of the estimate to the number of all the new cases attended to by the PMS in 2009. The size of the drug-related caseload of the PMS is further subjected to comparison with international data pertaining to research into the issue of drug use by criminal offenders. The police estimates of a secondary drug-related crime rate are used to estimate the secondary drug offences dealt with by the PMS.

The results of all the estimates and comparisons show that the PMS data may be underestimated by as much as an order of ten. In addition, these results are also supported by the findings of the qualitative substudy – interviews with the PMS staff – which also identifies factors which may have an impact on the official data being underestimated. Furthermore, the above conclusions are illustrated by the comparison of the prevalence of drug-related offences dealt with by the PMS and the problem use of drugs in the Czech Republic in 2008. These two phenomena, with a range of similar features, show dramatic differences in their occurrence, as is shown by the respective maps. On the contrary, the findings of the pilot study looking into the drugs preferred by the clients of the PMS are in perfect agreement with the relevant data for the Czech Republic and abroad. Moreover, the results of the qualitative study suggest that the previous experience of at least a certain proportion of probation officers and assistants may be used to introduce and develop a range of good practices for work with clients of this type. The interviews with the clients of the PMS – drug users – indicate that the work of the PMS with some of the clients brought satisfactory outcomes, despite certain limitations in the addictological expertise of individual probation officers and of the system as a whole.

Finally, we suggest procedures which should be subsequently applied to conduct research in order to test the estimates by means of the targeted collection of data within the Probation and Mediation Service, review the data recording system, develop specific methodological procedures to be used in working with drug users, and prepare a training curriculum covering this field in order to provide probation officers with an option to specialise in work with drug users.